

natur &
miljöboken[®]

VÄRLDEN, JAG OCH MILJÖN

STEG 3

ÅK 6

HEJ!

De här symbolerna tycker vi är bra att känna till.
Du kan läsa mer om dem i boken.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

FAIRTRADE

Bra Miljöval

KRAV

VÄRLDEN, JAG OCH MILJÖN

Den här boken är en gåva till dig som vill vara rädd om naturen och är nyfiken på hur allt fungerar.

I den här boken kan du också:

- utföra uppdrag
- tävla i frågesport
- testa dina föräldrar
- rita och pyssla
- lösa korsord
- gissa gåtor

INNEHÅLL

Vi behöver förebilder och positiva exempel	2
Våra ekologiska fotavtryck - spåren vi lämnar efter oss	12
Vi kan alla påverka vår omgivning!	19
Skulle du klara dig om du inte kunde läsa?	26
Allt börjar med ett steg - börja där du är	32

MIN SIDA

Den här boken är din egen, så du får rita i den hur mycket du vill.

Ta med dig boken hem till vissa uppgifter. När läsåret är slut kan du ta med boken hem.

Mitt namn:

Födelsedag:

Hårfärg:

Ögonfärg:

Längd:

Husdjur/favoritdjur:

Språk jag kan:

Min hobby:

Musik jag lyssnar på:

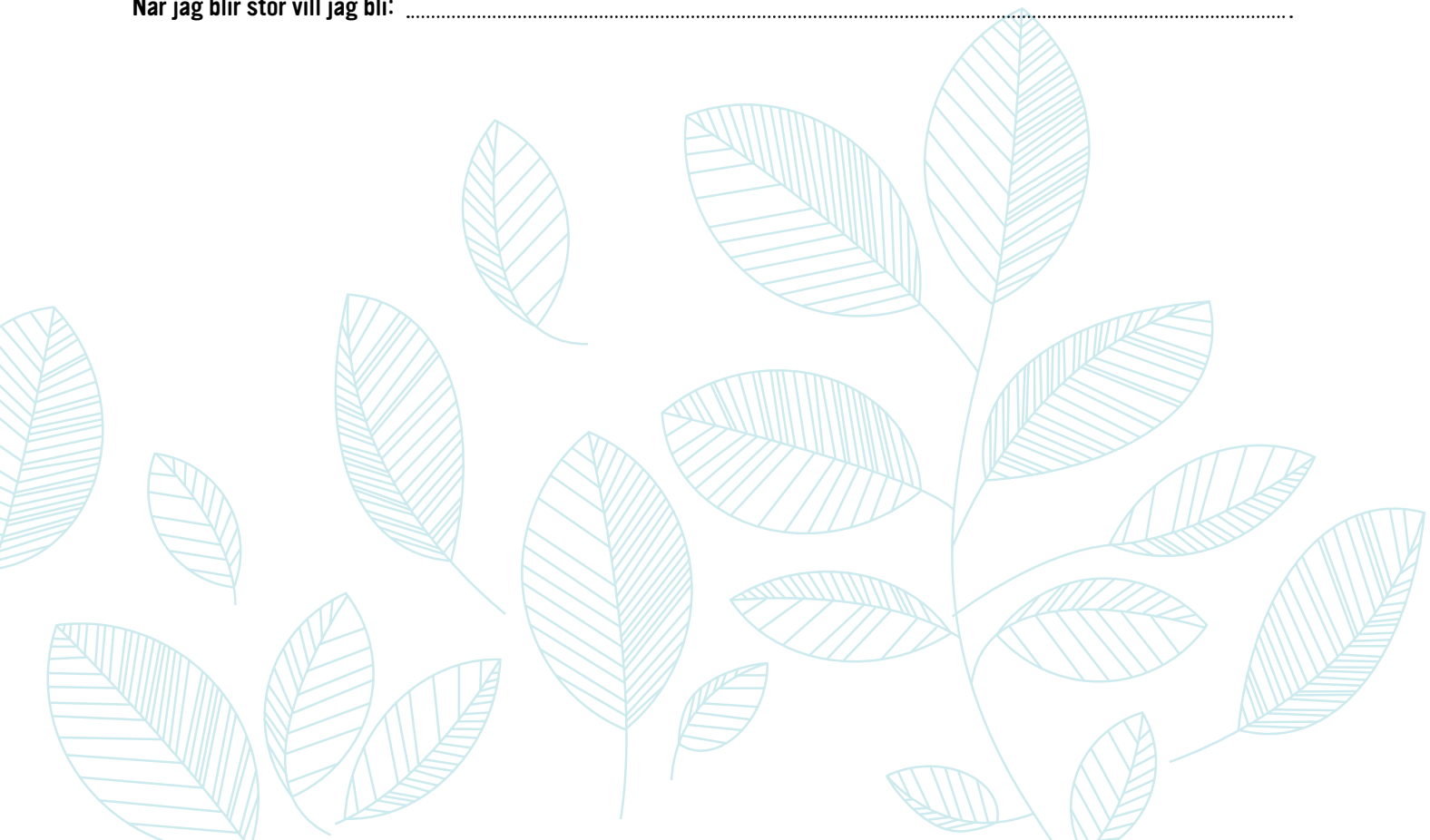
Bok jag läser:

Favoriträtt:

Favoritdryck:

Plats jag skulle vilja besöka:

När jag blir stor vill jag bli:

DAGS FÖR OSS ATT TA FÖRSTA STEGET

År 2019 går till historien som det är då världens unga började engagera sig aktivt i miljöfrågan, med Sveriges Greta Thunberg i spetsen. Henne skriver vi om i boken. Miljontals människor världen över följde hennes exempel och ägnade fredagarna åt fredliga demonstrationer mot klimatförändringarna. Många ledande politiker uttryckte sitt stöd för Greta.

Ett stort steg mot en bättre värld togs faktiskt av världens ledare år 2015. De skrev en lista på 17 mål för en bättre värld. Alla länder ska nu försöka uppnå Globala målen tillsammans innan år 2030. Dessa mål vill vi nå för att bland annat uppnå följande fyra fantastiska saker:

- **Att extrem fattigdom avskaffas**
- **Minskade ojämlikheter och orättvisor i världen**
- **Mer arbete för fred och rättvisa för alla**
- **En lösning på klimatkrisen**

LÄS MER PÅ WWW.GLOBALAMALEN.SE

GLOBALA MÅLEN

KAPITEL 1

Land: Sverige
Invånare: 10,3 miljoner
Huvudstad: Stockholm
Yta: 4,5 miljoner km²
Språk: Svenska
Nationaldjur: Älg
Valuta: Svensk Krona
Religion: Kristendom

Vi behöver förebilder och positiva exempel

En dag i augusti 2018 sätter sig Greta Thunberg ned utanför Sveriges Riksdag. Hon har med sig en skylt med texten ”Skolstrejk för klimatet”. Hon protesterar mot att vuxenvärlden inte gör mer för att stoppa klimatförändringarna. Ett par tidningar skriver om hennes initiativ, sedan hör vi inte så mycket mer. Tills fyra månader senare då hon håller tal på FN:s konferens om klimatförändringar i Polen! ”Många personer säger att Sverige bara är ett litet land och att det inte spelar någon roll vad vi gör. Men jag har lärt mig att man aldrig är för liten för att göra skillnad.”

Nu börjar folk undra – vem är denna Greta och varför gör hon det hon gör? Varför inte bara leva ett vanligt tonårsliv? I tv-programmet Skavlan försöker hon förklara: ”Om jag inte hade haft Aspergers och varit så konstig så hade jag fastnat i det här sociala spelet som alla andra verkar vara så förtjusta i.”

Kort därefter chockar hon världen med sin tuffhet. På plats i Davos i Schweiz, där världens ekonomiska ledare samlas varje år, är Greta inte imponerad av de vuxna: ”Ni säger att ni är skyldiga att ge unga hopp. Men jag vill inte ha ert hopp, jag vill inte att ni ska vara hoppfulla. Jag vill att ni ska få panik. Och sen vill jag att ni ska agera, agera som ni skulle göra i en kris.”

Nu blir omvärlden fascinerad på allvar. Flera länder rapporterar om unga Greta som väljer att segla till USA istället för att flyga – trots att resan tar flera veckor.

Bilden är ett verk av gatukonstnären Hop Louie.

Hon ska till New York för att tala på FN:s klimatkonferens. Hennes känsloladdade tal på konferensen sprids världen över:

”Det här är helt fel. Jag borde inte vara här. Jag borde vara i skolan på andra sidan havet. Ändå kommer ni till oss unga och ber om hopp. Hur vågar ni. Ni har stulit mina drömmar och min barndom med era tomma ord. Ändå är jag en av de som har tur. Människor lider”.

Var Greta än befinner sig fortsätter hon att strejka. Hon kallar det för Fridays for future och fenomenet har snabbt spridit sig till andra länder. Miljontals människor runtom i världen demonstrerar nu varje fredag. På ett år hinner hon skaka hand med både Påven och Barack Obama, nomineras till Nobels Fredspris och utses till Årets Person av Times Magazine. Själv tar hon allt detta med ro, för som hon säger – det enda som betyder något är att vi stoppar klimatförändringarna.

UPPGIFT 1

VEM ÄR DIN FÖREBILD?

Min förebild/mina förebilder är:

.....

.....

Vem kan bli en förebild?

Förebilder inspirerar andra med sin talang, sin personlighet eller något annat unikt. En förebild behöver dock inte vara en kändis. Det kan vara en kompis som är modigare än man själv – eller som lagar en fantastiskt god vegopizza.

Vad brukar du göra för att hjälpa andra?

.....

.....

Har du tänkt på hur du reagerar när någon gör något snällt, såsom att hålla upp dörren åt dig? Det känns bra, eller hur? Och när du sen håller upp dörren åt den som kommer efter dig, ser du till att sprida omtanken som ringar på vattnet. Enligt den så kallade "trasiga fönstret-principen" analyserar vi omedvetet allt som händer runtomkring oss. Om ett fönster krossas i ett bostadsområde och inte lagas, så sänder det signaler om att "de som bor här är inte viktiga". Då dröjer det inte länge innan folk börjar kasta skräp där eller slå sönder fler fönster.

Lösningen? Att laga fönstret så klart. Och plocka upp skräp från marken. Ordspråket "barn gör som du gör, inte som du säger" gäller egentligen oss alla. Vi vill gärna likna dem vi gillar. Vara som de, göra som de. Något vi kanske inte tänker på, är att andra kan bli påverkade och inspirerade av oss, till och med när vi inte vill det. Om du shoppar mycket kanske din omgivning också börjar göra det, eftersom det känns "normalt".

Hur blir man en bra förebild?

Människor gör och tänker hellre på saker som får dem att må bra. Därför fungerar det bättre med inspiration istället för kritik. "Tänk vilken fin grej du gör för miljön om du tar tåget till Göteborg!" känner bättre att höra än "Visste du att flyget till Göteborg orsakar lika mycket luftföroreningar som 40,000 tågresor på samma sträcka?"

Tre personer som gör fantastiska saker för haven är Andrew, Pete och Boyan. Du kan läsa mer om hur det gick lite längre fram i boken!

Land: Australien
Invånare: 24,6 miljoner
Huvudstad: Canberra
Yta: 7,7 miljoner km²
Språk: Engelska
Nationaldjur: Känguru
Valuta: Australisk dollar
Religion: Kristendom

Flytande sopkorg suger upp skräp

Sopkorgen Seabin städar rent runt alla sorts hamnar.

Andrew Turton och hans vän Pete Ceglinski är två australiensiska surfare som tröttnade på allt skräp de såg i havet. De uppfann en flytande sopkorg som automatiskt samlar upp plastflaskor, papper, olja, bensin, tvättmedel och annat skräp ur havet.

Sopkorgen kallas för Seabin. Den suger upp skräp ur havet dygnet runt, alla dagar på året. En enda Seabin samlar in cirka 1,5 kilo plastskräp om dagen!

- Jag spenderade den största delen av min barndom i vattnet. För varje år som gick fylldes vattnet av allt mer skräp. Det är verkligen ingen höjdare att simma runt bland plast. Så när jag träffade Andrew och han berättade om idén med vattensopkorgen blev jag genast intresserad, berättar Pete.

När Pete tidigare arbetade som produktdesigner, formgav han saker av plast. Idag rensar han istället haven från plast.

- Nu inser jag att vi faktiskt inte ens behöver alla de där prylarna, konstaterar Pete.

Automatisk havsstädning

En Seabin rör sig upp och ned med tidvattnet och samlar på sig flytande skräp. En vattenspump får vattnet runtomkring att cirkulera. Vattnet från havsytan sugs in i sopkorgen och igenom en insamlingspåse. Skräpet som följt med blir kvar i påsen. När påsen sen töms kan innehållet återvinnas.

- Vårt mål är att insamlingspåsarerna i varje Seabin ska tillverkas av den plast vi samlat upp. Vi arbetar för en värld där Seabins inte kommer att behövas, förklarar Pete.

Enorma skräpöar

Idag flyter det omkring mer än fem triljoner plastbitar i våra hav.

5 triljoner =

5 000 000 000 000 000 000

Havsströmmarna för med sig plastbitarna åt olika håll. På vissa ställen samlas det så mycket att det bildas skräpöar.

Så ska det ju inte se ut, stränder ska vara vackra! Mjuka vågor som rullar in, solen som glittrar på vattenytan, ren sand och en oändlig horisont – det är sånt som gör oss lyckliga. Inte vill vi förlora det?

Så här enkelt hjälper du havet:

- **Skippa plastpåsar – använd väskan eller en tygpåse.**
- **Välj en vattenflaska du kan använda flera gånger.**

Land: Nederländerna
Invånare: 17,2 miljoner
Huvudstad: Amsterdam
Yta: 41 543 km²
Språk: Nederländska, flamländska
Nationalfågel: Rödspov
Valuta: Euro
Religion: Kristendom

Han städar världshaven

Nederländske Boyan Slat har alltid tyckt om att lösa problem. När han under en dykresa till den grekiska ön Lesbos såg mer plast än fiskar i havet, vaknade problemlösaren i honom. Han insåg att haven måste befrias från skräp – men hur? Att samla ihop skräpet med båtar och nät skulle ta för lång tid. Det skulle dessutom orsaka mycket koldioxidutsläpp och skada djuren i haven.

Till slut kom han på det: genom att låta havsströmmarna driva plasten mot ett nät skulle haven kunna städa sig själva. Nu behövde han bara få hjälp med projektet, som han kallade för The Ocean Cleanup. Det skulle dock visa sig bli svårare än han trott.

I början var det ingen som trodde på hans idé. Han kontaktade 300 företag men ingen nappade. Så en dag pratade han om sin idé på TED, ett online-forum där människor från hela världen håller korta föreläsningar om intressanta ämnen. Plötsligt började det strömma in hundratals mejl från volontärer och företag som ville bli sponsorer. The Ocean Cleanup har idag fler än 80 anställda och över hundra volontärer.

Många tvivlade på att en tonåring skulle kunna lösa problem som vuxna inte kunnat komma till rätta med.

Under den största uppsamlingen hittills placerades ett 600 meter långt nät i havet mellan Hawaii och Kalifornien. Där guppar nämligen en enorm skräp som kallas the Great Pacific Garbage Patch.

Den gången samlade de upp 60 stora säckar med skräp och fisknät, totalt 60 kubikmeter. Målet är att rensa upp minst hälften av skräpen. Och Boyan är optimistisk om framtiden:
- Det går att städa upp haven, om vi samtidigt slutar att slänga in nytt skräp.

Flytande barriärer, supernät och interceptorer

Plasten i haven fångas dels upp genom att låta havsströmmar föra skräpet mot flytande, u-förmade barriärer. Där fastnar plasten i supernät som inte skadar havets djur.

Ocean Cleanup har också utvecklat en vattendammsugare, en så kallad interceptor, som suger in plasten. Dessa dammsugare kommer att placeras vid stora flodmynningar, så att vi kan fånga upp skräpet innan det flyter ut i havet.

Vattnet i världen

Om man tittar på vår planet från rymden ser man att den till största delen består av hav. Men haven består av saltvatten som inte går att dricka. Vi kan bara dricka sötvatten. Mindre än tre procent av allt vatten på jorden är sötvatten.

Trots att det finns så lite sötvatten så skulle det ändå räcka till alla människor om det bara fördelades lika. Men medan det i vissa delar av Afrika nästan aldrig regnar, förstörs hela byar av regn och översvämningar i Bangladesh.

Varför regnar det så sällan i öknen?

Regn bildas när vatten från hav, sjöar och mark avdunstar. Vattnet blir vattenånga och stiger upp i atmosfären. Där blir ångan moln som i sin tur blir regn.

De flesta öknar har hög dagstemperatur. Högtrycket får luften att sjunka nedåt istället för att stiga uppåt i atmosfären. När det inte bildas några moln, blir det också väldigt lite nederbörd.

Ökenspridning

En tredjedel av jordens yta hotas av ökenspridning. De 250 miljoner människor som bor i dessa områden drabbas hårt av det, eftersom de får allt svårare att odla mat.

I länder som drabbats av torka är runt 70 procent av åkrarna redan förstörda – eller riskerar att förstöras – av ökenspridning. Värst drabbat är Afrika, men problemet finns även i USA, Latinamerika och Karibien.

I Europa är det främst Spanien som drabbats. En femtedel av den spanska landytan hotas av ökenspridning.

Foto: Andrzej Kryszpiniuk

Världens största ökenområde, Sahara, ligger i Nordafrika och är 8,5 miljoner km² stort.

Hur bildas öken?

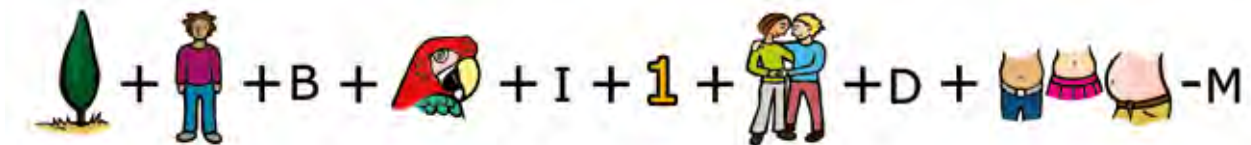
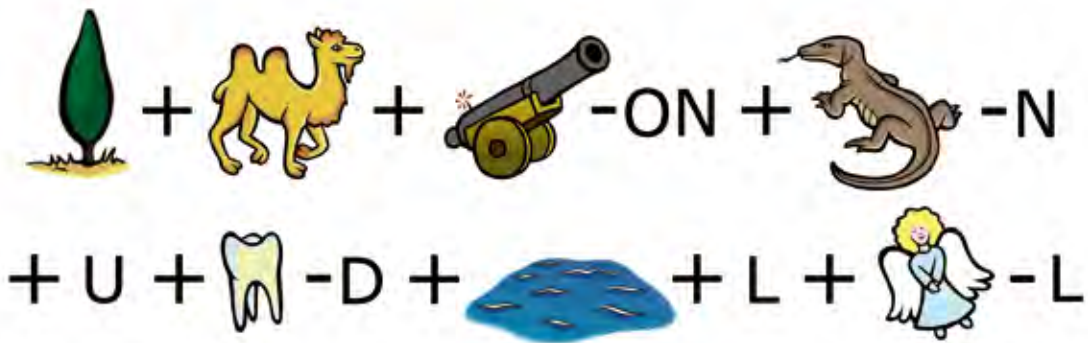
Ibland bildas öken på grund av naturliga förändringar i klimatet, såsom långa perioder av torka eller översvämning. Lika ofta har vi människor orsakat ökenspridningen.

När vi hugger ned träd för att odla eller för att våra kor behöver beta så dödar vi även trädens rötter. Utan trädrötter finns det inget som håller kvar den torra jorden när det blåser. Vinden blåser bort jorden ett lager i taget tills det enda som finns kvar är sand.

UPPGIFT 2

LÖS REBUSEN!

UPPGIFT 3

VILKEN MENING BILDAR ORDEN?

Kasta om stavelserna så att de bildar en mening.

ER BE ALLT DEN TEN LIV JOR HÖV PÅ VAT

UPPGIFT 4

RÄKNA UT!

I en afrikansk by måste byborna gå 5 kilometer till närmaste flod för att hämta vatten. Vattnet bär de i hinkar som rymmer 15 liter.

1. Hur många kilometer får en person gå för att hämta 90 liter vatten till byn?

a) Med en hink: km

b) Med två hinkar: km

I Storbritannien och USA räknar man inte vatten i liter, utan i gallon. Och lustigt nog är inte en gallon lika mycket i dessa två länder!

1 gallon i Storbritannien = 4,5 liter

1 gallon i USA = 3,8 liter

2. Hur många liter vatten pratar de här personerna om?

Hello dear.
My bathtub holds 30 gallons of water.

a) svar:.....liter vatten

Yo, what's up? I drink around
3.5 gallons of water a week.

b) svar:.....liter vatten

UPPGIFT 5

SKAPA ETT KRETSLOPP I MINIATYR

I det här experimentet ska du utforska vattnets kretslopp. Växterna avger vatten som stiger upp i burken. När vattenångan nuddar glaset kyls det ner igen och rinner ned längs kanterna. Växterna tar upp det igen i sina rötter. Syret och koldioxiden rör sig runt i burken och växlar mellan de olika formerna. Genom fotosyntesprocessen andas växterna koldioxid och förvandlar den till syre. De nedbrytande organismerna i jorden gör precis tvärt om. Kretsloppet i burken fungerar precis som vårt jordklot – fast i miniatyr!

Du behöver:

En glasburk eller ett litet akvarium med lock

Små stenar eller lecakulor

Sand och jord

Lagom stora växter som får plats i burken, såsom murgröna eller fetbladsväxter

PS. Välj gärna olika växter, men helst inte blommande växter.

Steg 1

Lägg ett lager med små stenar eller lecakulor i botten och täck med sand.

Steg 2

Fyll burken med jord tills den är halvfull.

Steg 3

Plantera växterna i jorden och vattna lite.

Det behövs inte så mycket, eftersom växterna och jorden redan innehåller vatten.

Steg 4

Sätt på locket och se till att det är tätt.

Steg 5

Ställ burken ljust men inte i direkt solsken.

Studera:

- Du har nu gjort ett kretslopp i miniatyr. Vad händer med fuktigheten i burken efter ett par dagar?
- Öppna inte burken under experimentet, då bryter du det slutna kretsloppet. Ett minikretslopp kan fungera i flera år!
- Följ vad som händer med vattnet - hur det omvandlas från en form till en annan. Rita och beskriv.
- Förklara begreppen nederbörd, avdunsta och kondensera med egna ord.

Miljöproblem påverkar på många sätt

Vi förknippar ofta miljöproblem med saker som märks tydligt, såsom bilavgaser i luften och oljeutsläpp i haven. Vi förstår att vattenbrist beror på torka. Men fattigdom, kan den bero på miljön?

Alla behöver jordbruket

På 1800-talet drabbades Sverige av dåliga skördar flera år i rad. Under dessa svåra år, som kallades för ”oår”, svalt tusentals svenskar ihjäl. Mångdubbelt fler hade knappt något att äta. Därför valde många att emigrera till Amerika.

Det som kan kännas avlägset för oss är högst verkligt för andra. Människor som odlar sin egen mat – och som inte har möjlighet att jobba med annat om skördarna slår fel – riskerar att bli utan både mat och pengar om de inte kan odla sin jord. Även vi som inte är jordbrukare drabbas om skördarna slår fel, eftersom sämre skördar resulterar i dyrare matvaror.

Svårt att odla i extremt klimat

Det är inte bara torka som orsakar problem. Det är minst lika svårt att odla på en översvämmad åker. Klimatförändringarna gör en redan svår situation ännu svårare.

Afrika blir allt torrare medan åkrarna i regniga länder dränks. Eftersom det främst är klimatet som gör det svårt för bönderna att odla mat, kan man säga att klimatförändringarna också orsakar fattigdom.

I en torr jord är det svårt att odla.

VISSA SIFFROR ÄR OFATTBARA...

I början av 2020 drabbades Australien – känt för sina kängurus, koalor, vackra stränder och det varma klimatet – av klimatförändringarnas svåra konsekvenser. Den stigande temperaturen orsakade till slut långvarig torka, som i sin tur resulterade i flera skogsbränder. Sammanlagt brann en yta stor som Danmark. Tragiskt nog dog 8000 koalor i bränderna och ofattbara 480 miljoner däggdjur, fåglar och reptiler gick samma öde till mötes.

UPPDRAG 1

SKAPA EN PRESENTATION

Det finns många organisationer som arbetar med att hjälpa djuren, naturen och människor som behöver stöd. De samlar in pengar till projekten från företag och privatpersoner. Om projektet till exempel handlar om dricksvatten, samlar de pengar till borrar, brunnar, vattenpumpar och apparater som renar vattnet.

Vilka av de här organisationerna har du hört talas om?

GREENPEACE

BRIS
BARNENS RÄTT I SAMHÄLLET

Röda Korset
UNGDOMSFÖRBUNDET

Rädda Barnen

WE EFFECT

act:onaid

unicef

Naturskyddsföreningen

SOS BARNBYAR
SVERIGE

PLAN
INTERNATIONAL

HÅLL SVERIGE RENT

WWF

I reklamvärlden brukar man säga "syns man inte, så finns man inte". Om du inte har hört talas om dessa organisationer, har du nog inte sett dem på TV eller i annonser.

EN COOL PRESENTATION!

Ert uppdrag: Gör en kampanj för dessa organisationer. Kom på olika sätt att sprida deras budskap.

Ni arbetar i grupper.

Ni presenterar varsin organisation på valfritt sätt.

Använd fantasin! Gör en presentation som ingen kommer att glömma!

Mer information om uppdraget får du av din lärare.

KAPITEL 2

VÅRA EKOLOGISKA FOTAVTRYCK – SPÅREN VI LÄMNAR EFTER OSS

Under stenåldern överlevde människan på det som naturen hade att erbjuda. Man tillverkade spjut av trä och spjutspetsar av flinta. Man fiskade, samlade växter och bär. Man jagade djur som man åt och av pälsen tillverkade man kläder. En stenåldersmänniska lämnade väldigt få spår efter sig – ett skelett, lite grottmålningar och några jaktvapen.

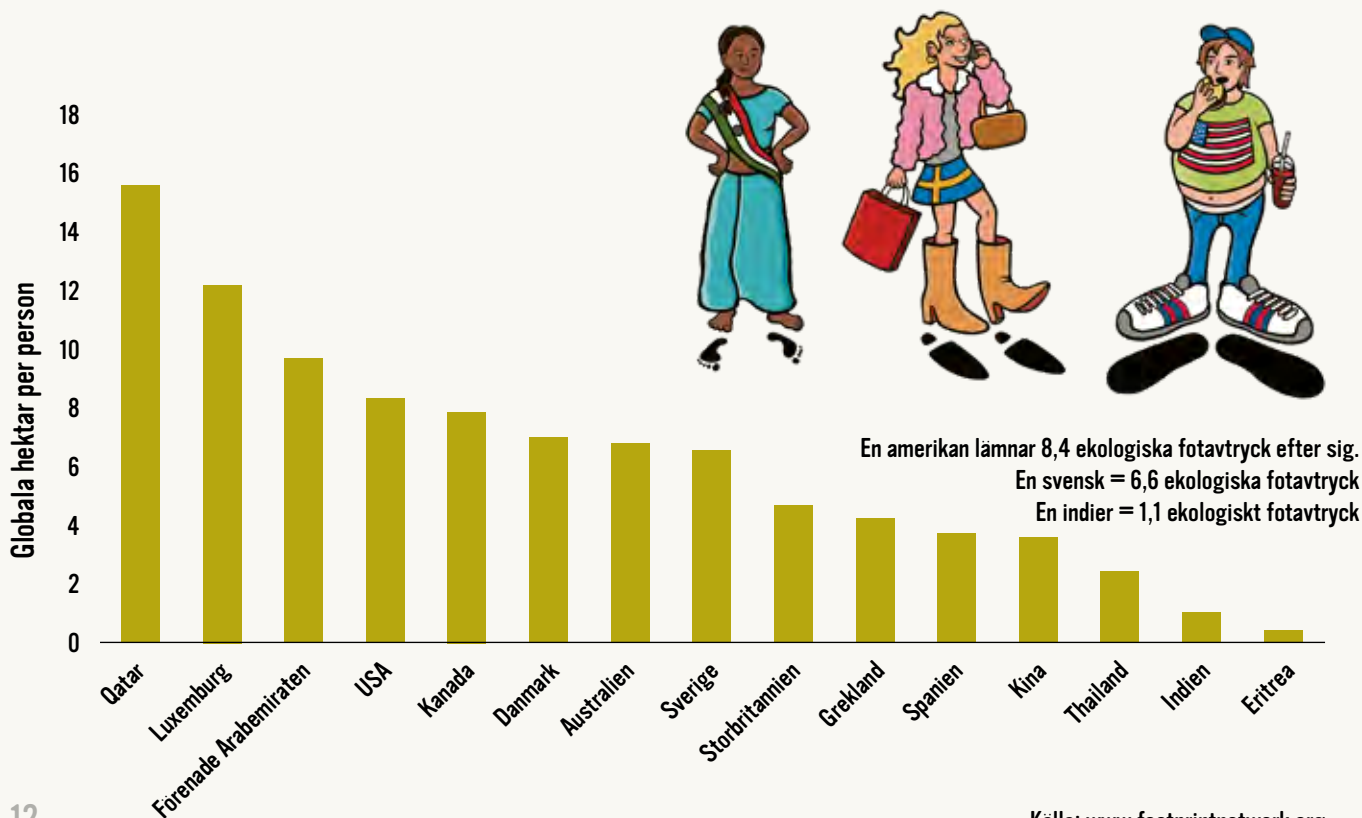
Nutidsmänniskan konsumerar mycket mer än hon behöver. Och ju mer vi konsumerar, desto snabbare tömmer vi naturen på råvaror. Den ökade konsumtionen får oss att tröttna snabbt på våra inköp. Vi slänger fullt fungerande varor i soporna och alla sopor hamnar förr eller senare i naturen.

Nutidsmänniskans spår: nedhuggna skogar, förgiftade sjöar och luftföroreningar. Dessa spår kallas för våra ”ekologiska fotavtryck”.

Människor i rika länder konsumerar mer. Därför har rika länder större ekologiska fotavtryck än fattiga länder.

I tabellen nedan ser du skillnaden på olika länders ekologiska fotavtryck. När man tittar på vår konsumtion så här, blir det tydligt hur orättvist naturens resurser fördelas.

EKOLOGISKA FOTAVTRYCK PER PERSON OCH LAND

Vad består våra fotavtryck av?

Allt vi konsumerar kommer ursprungligen från naturen. Först hämtar vi en råvara, till exempel olja. Oljan förvandlar vi till plast i fabriker. Plasten använder vi till att tillverka saker, allt från burkar och hörlurar till hårspännen. Efter ett tag hamnar de flesta av föremålen i soporna.

Ekologiska fotavtryck är ett sätt att mäta hur mycket vår livsstil sliter på naturen.

Vi tar en mobiltelefon som exempel. Om du har en mobiltelefon, så sliter du mindre på naturen om du:

- använder den så länge den fungerar.
- säljer eller ger bort den gamla när du köper eller får en ny.
- lämnar den till insamlingen för elavfall när den går sönder.

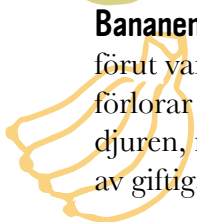
Det man inte ser tänker man inte på

Mycket av det vi konsumerar skadar naturen. Varför fortsätter vi då att köpa dessa varor? Förmodligen för att vi inte ser den negativa effekten. Vi ser inte regnskogen som huggs ned eller korallreven som dör.

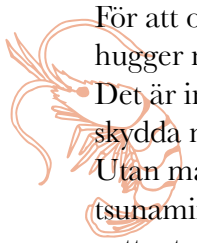
Att höra talas om något men aldrig se det med egna ögon, gör att det nästan känns överkligt.

Applet som importeras från Nya Zeeland orsakar sju gånger så mycket luftföroreningar som ett svenskt äpple, på grund av den långa transporten.

Bananen från Centralamerika odlas på mark som förut var regnskog. När regnskogen huggs ned förlorar många djur sina hem. Ofta skadas djuren, naturen och arbetarna på bananplantagen av giftiga bekämpningsmedel.

För att odla **jätteräkor** i bland annat Indonesien hugger man ned mangroveskogen längs kusten. Det är inte bra, eftersom skogen behövs för att skydda marken mot översvämningar och erosion. Utan mangroveskogen ökar risken för farliga tsunamin. Skogen behövs också för att rena vattnet som sköljs tillbaka till havet, eftersom smutsigt havsvatten dödar korallreven.

Vad kan du göra?

- Välja svenska äpplen och frukter när det finns.
- Välja KRAV- eller Fairtrade märkta bananer, så slipper både naturen och människorna att skadas av bekämpningsmedel.
- Köpa vanliga räkor istället för jätteräkor.
- Köpa närproducerade varor.

Använd bokstäverna i ordet och bilda nya ord utan att kasta om bokstäverna!

F O T A V T R Y C K

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hur många fick du ihop?

Även kläder slukar vatten

Det går åt tusentals liter vatten för att producera en t-shirt. Oftast tillverkas den nämligen av bomull, som ju är en växt. Precis som alla växter som odlas, behöver bomullsplantan mycket vatten för att växa. Och det behövs många bomullsplantor för att väva ett tyg. För att producera en enda t-shirt går det därför åt ungefär 7 000 liter vatten.

Textilfabrikerna använder kemikalier för att färga tyget. Dessa kemikalier släpps ofta direkt ut i naturen. Vattnet runt många textilfabriker är så smutsigt att det inte ens kan användas för att vattna själva bomullsodlingarna.

Ekologisk bomull på frammarsch

Ekologisk bomull sliter inte lika mycket på miljön eftersom den odlas utan bekämpningsmedel och eftersom tyget behandlas med miljövänliga färger utan kemikalier.

Den ekologiska bomullen står än så länge för knappt en procent av allt bomullstygn som tillverkas. Men allt fler affärer säljer kläder av ekologisk bomull och många modeföretag har börjat med ekologiska klädkollektioner. Vi konsumenter kan hjälpa till genom att oftare välja ekologiska plagg!

Visste du att bomull är en växt?

Visste du att textilindustrin släpper ut mer växthusgaser än flygindustrin?

Då är det ju inte bra att vi shopper allt mer kläder, i snitt 14 kg textilier/person och år. Samtidigt slänger vi 8 kg, alltså nästan hälften!

Så vad kan vi göra?

Här får du några tips om hur du gör din garderob så miljövänlig som möjligt!

- Köp färre plagg av bättre kvalitet som håller längre.
- Shoppa kläder på second-hand
- Byt kläder med kompisar
- Lämna urvuxna kläder till klädinsamlingar.
- Lämna plaggen till en klädaffär som har den insamlingstjänsten. De ser till att plaggen skänks till second hand eller mals ned till fibrer som sedan blir till nya kläder.

Vi slänger
70 000 ton
textilier per år.

Det är ungefär
8 kilo
per person.

GE DINA GAMLA KLÄDER ETT NYTT LIV!

- 1** Skänk kläder i okej skick till klädinsamling eller second handbutiker.
- 2** Fråga om du kan lämna in plagg och textilier i någon av de butiker där du själv handlar kläder.
- 3** Ordna en klädbytdag med kompisar som har samma storlek. Då får alla nya plagg - gratis!

Land: Bangladesh
Invånare: 161,4 miljoner
Huvudstad: Dhaka
Yta: 7,7 miljoner km²
Språk: Bengali
Nationaldjur: Bengalisk tiger
Valuta: Taka
Religion: Islam, hinduism

Hon räddade sin familj undan en cyklon

Lamia är tio år. Hon bor i Bangladesh, på en ö som heter Char Bangla. De flesta av byns 2500 invånare är fiskare, endast ett fåtal är jordbrukare. Det är en mycket fattig ö som saknar både vägar och sjukhus.

Det finns inga skyddsvallar runt ön, så det finns ingenting som skyddar mot översvämningar och cykloner. Det gör ön mycket sårbar och byborna utsatta för väder och vind.

Utbildningen räddade Laimas familj

När hjälpororganisationen ActionAid besökte byn frågade de invånarna vad de behövde hjälp med. Byborna svarade att de önskade sig skydd mot stormarna, så Action Aid byggde ett skyddsrum.

Skyddsrummet gör dock ingen nytta om byborna inte vet när eller varför de borde skynda sig dit. Därför startade ActionAid en informationskampanj med hjälp av byns skola. Alla elever utbildades i vad man ska göra om en cyklon närmar sig.

Lamia var en av eleverna som gick den kursen. När så den stora cyklonen Sidr närmade sig Lamias by, visste hon exakt vad de skulle göra. Hon skyndade hem och sa till sina föräldrar att de måste skynda sig till skyddsrummet. Föräldrarna, som inte förstod hur allvarlig situationen var, ville först inte gå ut i regnet. Lamia, som tänkte på sin lillasyster som ännu inte kunde simma, började gråta. Det fick föräldrarna att lyssna. De skyndade iväg till skyddsrummet alla fyra. När cyklonen till slut hade blåst förbi återvände Lamia och hennes familj hem – bara för att upptäcka att det inte fanns något hem kvar.

Allt hade spolats bort. Huset, allt de ägde, all boskap och alla träd runt huset. Det kraftiga regnet hade till och med sköljt bort husgrunden.

– Vi överlevde tack vare att skolan hade lärt mig vad jag skulle göra. Nästa gång tar vi med vår boskap till skyddsrummet också, säger Lamia.

Foto: ActionAid

Förberedd för naturkatastrofer

Klimatförändringarna påverkar vår planet på olika sätt. Bland annat har naturkatastroferna ökat i både antal och styrka. I Sverige märker vi det genom mildare vintrar och mer regn. I Bangladesh, där effekten är mer dramatisk, finns ActionAid på plats. De förbereder familjer och byar i Bangladesh för nästa översvämning.

Foto: NASA

En cyklon är en stark virvelvind som upplevs som en storm.

FN – Förenta Nationerna

FN, eller Förenta Nationerna, är en organisation som består av länder som vill arbeta för fred i världen och för att alla människor ska få bra liv.

FN samlar medlemsländerna för möten där man försöker hitta lösningar på stora problem i världen. FN arbetar främst för fred i världen, men också för att alla människor ska ha ett bra liv. Mänskliga rättigheter är något man ofta talar om i FN. Med det menas alla människors rätt till ett bra liv. Här ser du några exempel:

- **"Alla människor är lika värda."**
- **"Alla har rätt till liv, säkerhet och frihet."**
- **"Slaveri är förbjudet."**
- **"Ingen får utsättas för tortyr."**
- **"Alla har rätt till sin egen religion."**

Ett stort steg mot en bättre värld togs faktiskt av världens ledare år 2015. De skrev en lista på 17 mål för en bättre värld. Alla länder ska nu försöka uppnå Globala målen tillsammans innan år 2030. Läs mer på www.globalamalen.se

GLOBALA MÅLEN

1 INGEN FATTIGDOM
Ingen fattigdom
Ingen människa ska behöva leva i fattigdom.

2 INGEN HUNGER
Ingen hunger
Ingen ska behöva gå till sängs hungrig.
Alla har rätt till näringsrik mat.

3 GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE
God hälsa och välbefinnande
Alla har rätt till en god hälsa, alla har rätt att må bra. Alla barn har rätt att få uppleva sin 5-årsdag.

4 GOD UTBILDNING FÖR ALLA
God utbildning för alla
Alla har rätt till en bra utbildning för alla behöver kunna läsa och skriva.

5 JÄMSTÄLLHET
Jämställdhet
Män och kvinnor, flickor och pojkar – de ska ha samma rättigheter och möjligheter.

6 RENT VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA
Rent vatten och sanitet för alla
Alla ska ha tillgång till rent vatten och kunna gå på toaletten.

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA
Hållbar energi för alla
Alla ska ha tillgång till hållbar energi och vi ska använda mer förnybar energi.

8 ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Alla har rätt till arbete och trygga arbetsvillkor, även ungdomar och personer med funktionshinder.

9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
Industrier och företag ska arbeta miljövänligt och bidra positivt till samhället.

10 MINSKAD OJÄMLIKHET
Minskad ojämlikhet
Alla människor har samma rättigheter – oavsett ålder, kön, etnicitet, sexualitet, religion, ekonomi och funktionsvariation.

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN
Hållbara städer och samhällen
Våra samhällen, allmänna platser, bostäder och transportmedel ska vara säkra och tillgängliga för alla.

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION
Hållbar konsumtion och produktion
Vi ska producera saker hållbart och konsumera medvetet – mer återanvändning och återvinning.

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA
Bekämpa klimatförändringarna
Vi ska minska våra utsläpp och människans negativa påverkan på naturen.

14 HAV OCH MARINA RESURSER
Hav och marina resurser
Vi ska skydda haven och sjöarna, stoppa föroreningarna och skydda fiskebestånden.

15 EKOSYSTEM OCH BIODIVERSITET
Ekosystem och biologisk mångfald
Vi ska skydda skogar, berg, växter och djur och inte slösa med naturens resurser.

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN
Fredliga och inkluderande samhällen
Vi ska skapa rättvisa och trygga samhällen, tillgängliga för alla och fria från krig och våld.

17 INGEN FATTIGDOM
Genomförande och globalt partnerskap
Vi ska stärka våra globala samarbeten för att kunna arbeta tillsammans för hållbar utveckling – och en ljusare framtid för vår planet.

Vad vill du jobba med?

Kan du tänka dig att jobba med något som har med naturen eller miljön att göra? Då har du många yrken att välja emellan. Som journalist kan du skriva om miljöprojekt, som politiker kan du bestämma att vi ska skydda naturen och som bonde kan du odla ekologiskt. Här har du några exempel på miljöyrken.

Meteorolog

Meteorologer samlar information om temperaturer, vindar, moln och regn – med hjälp av satelliter i rymden. De beräknar hur vädret blir de närmaste dagarna och presenterar sedan väderprognosen i radio och på tv. En del meteorologer studerar också hur klimatet förändras under längre perioder.

Geovetare

Geovetare kartlägger och förvaltar naturresurser i berg, jord och grundvatten. De gör också undersökningar inför väg- och husbyggen. Geovetare varnar oss för jordbävningar, vulkaner och översvämningar.

Oceanograf

Oceanografer studerar havet och deltar i expeditioner med fartyg. De studerar strömmar, vågor, hur isen breder ut sig och hur salt vattnet är. De tar reda på hur haven påverkas av årstiderna och av föroreningar från fabriker, nya husbyggen och avloppsvatten. Oceanografer forskar också om klimatförändringar.

Ingenjör

Det finns många olika typer av ingenjörer, men de flesta arbetar med någon form av teknisk utveckling. Ofta handlar det om att lösa olika slags problem, till exempel produkter som inte fungerar som de ska eller som behöver bli mer effektiva eller mer miljövänliga. En ingenjör kan också leda byggprojekt, hitta på nya uppfinningar eller skapa nya sätt att kommunicera.

KAPITEL 5

ALLT BÖRJAR MED ETT STEG – BÖRJA DÄR DU ÄR

När man läser om stora problem såsom klimatförändringarna är det lätt att känna sig maktlös. Hur ska vi nånsin kunna lösa detta...? Vi har ju känt till problemen ett tag nu och ändå inte kommit längre än så här? Varför?

Människan är bekväm till naturen. Vi tycker inte om förändringar, bland annat eftersom det kräver att vi anstränger oss.

Stora problem som är svåra att förstå gör oss också nervösa. Det känns lättare att gömma huvudet i sanden. *”Om jag låtsas som ingenting kanske problemet försvinner.”*

Det är tur att vi är olika, för alla personlighetstyper behövs. Vi behöver idésprutor, problemlösare, en grupp som förverkligar idén och en annan som sprider information om den. Vi behöver insiktsfulla individer som har ro att tänka efter, pålästa personer som skaffar fram viktig fakta och modiga människor som vågar ifrågasätta våra ledare. Vi behöver en grupp som lagar mat åt dem som tänker ut lösningar och en annan som strosar runt i naturen och sprider kärlek. Det finns en plats för alla!

Det är inte alltid lätt att se sin egen roll i livets väv, men alla har en plats och ett syfte! Alla tyglappar behövs för att det ska bli ett lapptäcke. Vi hör ihop och vi behöver varandra.

Vi är alla en del av samma mänsklighet, vi bor alla tillsammans på denna vackra planet!

UPPGIFT

PARA IHOP RÄTT GLOBALT MÅL MED RÄTT PÅSTÄENDE

Alla har rätt till arbete och trygga arbetsvillkor, även ungdomar och personer med funktionshinder.

Vi ska skydda haven och sjöarna, stoppa föroreningarna och skydda fiskebestånden.

Män och kvinnor, flickor och pojkar – de ska ha samma rättigheter och möjligheter.

Alla har rätt till en bra utbildning, för alla behöver kunna läsa och skriva.

Vi ska producera saker hållbart och konsumera medvetet – mer återanvändning och återvinning.

Våra samhällen, allmänna platser, bostäder och transportmedel ska vara säkra och tillgängliga för alla.

Alla människor har samma rättigheter – oavsett ålder, kön, etnicitet, sexualitet, religion, ekonomi och funktionsvariation.

Ingen ska behöva gå till sängs hungrig. Alla har rätt till näringsrik mat.

Vi ska minska på våra utsläpp och människans negativa påverkan på naturen.

Alla ska ha tillgång till rent vatten och kunna gå på toaletten.

Alla har rätt till en god hälsa, alla har rätt att må bra. Alla barn har rätt att få uppleva sin 5-årsdag.

Alla ska ha tillgång till hållbar energi och vi ska använda mer förnybar energi.

Vi ska stärka våra globala samarbeten för att kunna arbeta tillsammans för hållbar utveckling – och en ljusare framtid för vår planet.

Vi ska skapa rättvisa och trygga samhällen, tillgängliga för alla och fria från krig och våld.

Industrier och företag ska arbeta miljövänligt och bidra positivt till samhället.

Vi ska skydda skogar, berg, växter och djur och inte slösa med naturens resurser.

Ingen människa ska behöva leva i fattigdom.

DIPLOM

Du har nu tagit dig igenom
steg 3 av Natur & Miljöboken
- världen, jag och miljön.

Namn

Datum

Lärarens underskrift

Tack för att du bryr dig om
naturen och miljön!

natur &
miljöboken[®]